

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

(GÖRÜŞLER, ÖNERİLER)

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Güngör*

*Türkçe barışın, kardeşliğin dilidir. Dilimiz dünyamızdır. Dilimizi öğrenmek isteyen her yabancının bu dünyada muhakkak bir yeri ve içeceği bir **Türk kahvesi** vardır. ☐☐☐*

Yabancı dil öğretim ve edinimi; sadece gramer, okuma-yazma ve konuşmaya yönelik bir süreçten ibaret değildir. Dili öğretirken kültür, gelenek göreneği de bu eğitim etkinliğinin içinde düşünmek gerekir. Ön yargıların ortadan kaldırılarak kültürlerarası kurulan diyaloglar, dostluk samimiyet yolundaki kapıları ardına kadar açar. Bilinmeyen ve anlaşılamayan her şey; birey için kuşku ve endişeleri getirir. Dil bu yönüyle ülkeler ve halklararası dostluk köprülerini kuran en etkili araçtır.

Kültür ve dil politikalarını akıllı, tutarlı ve sağlam temellere dayandıran gelişmiş ülkeler; “dil köprüsü” üzerinden sanat, kültür, edebiyat, siyaset ve toplumlarına ait her türlü değer ve yargılarını başka toplumlara beğendirme ve benimsetme yolunda bir hayli mesafe almışlardır. Bu ülkeler, British Council (İngilizce), Goethe Institut (Almanca), Institut Français (Fransızca), Instituto Cervantes (İspanyolca), Instituto Italiano Cultura (İtalyanca) vd. dil öğretim merkezleriyle dünyada saygınlıklarını devam ettirmenin mücadelesi içindedirler.

1949 yılından bu yana Avrupa Konseyi üyesi Türkiye'nin Batılılaşma ve muasır medeniyete

ulaşma mücadelesinde kültürünü, sanatını, tarihini gerçekçi ve doğru bir metotla tanıtım yolunda Türk dilinin yabancı dil olarak öğretimi de bir mecburiyet olarak karşısına çıkmıştır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu, üye ülkelere yönelik aldığı tavsiye kararında (24 Eylül 1982) aşağıdaki konu ön plana çıkmaktadır:

“Avrupa’da çeşitli değişik dil ve kültürlerin bırakmış olduğu zengin miras, korunması ve geliştirilmesi gereken ortak bir değerdir. Bu dil ve kültür çeşitliliğinin, daha da zengin bir kaynağa dönüştürülmesi ve Avrupa ülkelerinin birbirini daha iyi tanıyıp anlayabilmeleri için yoğun bir eğitim faaliyetine ihtiyaç vardır... Bu nedenle, değişik anadillere sahip Avrupalıların Avrupa bünyesindeki serbest dolaşım ve işbirliğinin güçlendirmeleri, birbirlerini tanıyıp anlamaları ve önyargıları kaldırıp sosyal ilişkilerini geliştirmeleri ancak birbirlerinin dilini iyi öğrenmeleriyle mümkündür.” (Recommendation NO. R. (82) 18), (Prof. Dr. Sinan Bayraktaroğlu; Milliyet, 14.04.2013)

Kültürlerarası ilişkilerin hızlandırılması, eğitim birliğinin sağlanması ve dillerin öğretimine yönelik ortak ölçütler ve kriterleri oluşturmak üzere “Avrupa Yabancı Diller Projesi (1971)”, “Avrupa Yabancı Diller Ortak Çerçevesi (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, assessment) oluşturulmuştur. Dil öğretimi ve uygulama stratejilerinde birlik beraberliğin sağlanabilmesi adına “Bologna Süreci”, “Lizbon Hedefleri” kapsamında Erasmus, Socrates, Leonardo, Comenius, Marie Curie gibi önemli programlar eğitim- öğretim hayatında uygulanır hale getirilmiştir

Günümüzde Avrupa Konseyinin “Avrupa Modern Diller Merkezi”nde Ermenistan, Hırvatistan, Estonya, Slovenya, Montenegro ve Malta gibi ülkeler dahil olmak üzere toplam 32 Avrupa Konseyi üyesi ülke temsil edilirken, Türkiye 1949 yılından beri Avrupa Konseyine üye olmasına rağmen burada temsil edilmemektedir (bkz. [www. Eclm. Org](http://www.Eclm.Org)). “Avrupa Dil Sınavları Derneği”nde 26 farklı dil ile ilgili sınav ölçekleri, değerlendirme, ve göstergeleri mevcut iken, Türk Dili ile ilgili olarak Avrupa Birliğinin akredite edebileceği uluslararası kalite kriterleri doğrultusunda sınav ölçek ve değerlendirme sistemi mevcut değildir. (bkz. www. Alte.org/membership; www.dialang.org), (Prof. Dr. Sinan Bayraktaroğlu; Milliyet, 14.04.2013)

Ana dilimizin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanan dil öğretim setleri, geliştirilen yöntem ve metotların sayısı nitelik ve nicelik olarak artırılmalıdır. Farklı dil ve kültürlerle yönelik birden fazla ders kitapları ve yöntemlere ihtiyaç vardır. Her şeyden öte konuyu

bilimsel bir sorun haline getirip pedagojik, kuramsal ve pratik yönüyle ele almak gerekir. Dilin sadece dil boyutuyla ele alınması; kültüroloji, psikoloji, eğitim psikolojisi, ölçme değerlendirme, istatistik, sosyoloji, siyaset, estetik, retorik biçembilim vb. bilim dallarıyla ilişkilendirmekten kaçınılması yöntem ve sistem sorununu da beraberinde getirmektedir.

Bütün bu değerlendirmelerin ışığında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşımıza çıkan üç önemli konu vardır:

1. Yabancılara yönelik Türkçe öğretim yöntem/ yöntemlerinin geliştirilmesi, nitelik ve niceliklerinin artırılması

İngilizce, Fransızca, Rusça vd. dillere yönelik çok sayıda yöntem, metot ve teknikler geliştirilmesine rağmen ne yazık ki Türkçe için aynısı söylenemez. Bir başka ifadeyle bu konu, Türkçenin ana dil olarak öğretiminde gölgesinde bir gelişme göstermektedir. Oysa diğer dillerin (özellikle Batı dilleri) kitaplarına baktığımızda dilci, dilbilimci, filolog, eğitimbilimci, ölçme-değerlendirmeci, sosyolinguist, psikolinguist, kültürolog vd. alanlarda çalışmalar yapan bilim adamlarının ortak çalışmalar yaptıklarını görürüz. Bunun neticesinde yetişkinlere, çocuklara ve dahası engelli vatandaşlara varıncaya kadar dil öğretimine yönelik farklı metotlar ve programları geliştirerek uygulamaktadırlar.

2. Yabancılara yönelik hazırlanan Türkçe öğretim setlerinin nitelik ve nicelikleri;

Kaşgarlı Mahmut'tan bu yana Türkçe'nin diğer dillerle karşılaştırılması çeviri ve yabancılara öğretimi konusunda yabancı Türkologların çalışmalarının öne çıktığı hepimizin malumudur. Modern anlamda Türkçenin yabancılara öğretimi 1960'lardan sonra askeri okullarda başlamış ve 1984 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan TÖMER'le bir sistem, metot ve program çerçevesinde öğretilmeye başlamıştır. Bunu Gazi Üniversitesi TÖMER takip etmiş, diğer üniversitelerin dil merkezleri ve yabancı diller okullarında öğretimine devam etmiştir.

Türkçe Öğreniyoruz I-II-III-IV (Mehmet Hengirmen-Nurettin Koç), Hitit, Yeni Hitit, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe gibi yurt dışında da Türkçe öğretimine yönelik kitaplar hazırlanmıştır. Yöntemlerin, görsel-işitsel araç gereçlerin, yardımcı ders kitaplarının uzaktan Türkçe öğretim sistemine uygunluğu, televizyonda uygulanabilirliği açısından ele alındığında yazılan her kitabın ve Türkçe öğretim setlerinin eksik bir yönünün olduğu gözlenmektedir. Ders kitabı yazarlarının

tek veya iki yazarlı (birinci maddede değindiğimiz gibi diğer bilim alanlarından uzmanların da yer alması), yardımcı ders kitaplarının bulunmaması (alıştırma kitapları, dört temel beceriyi destekleyici materyallerin yetersizliği), görsel işitsel araçlar tarafından desteklenmemesi (film, belgeseller, dinleme anlama materyalleri, internet ve televizyonda uygulanabilirliğinin olmaması) Türkçe öğretiminin başarılı/başarısız olmasındaki en önemli sorunlardan biridir.

3. Yabancılara Türkçe öğreten öğretim elemanlarının nitelik ve yeterlilikleri;

Yurt içi ve yurt dışında; üniversitelerde, kültür merkezlerinde, Türk Cumhuriyetleri ve diğer ülkelerdeki MEB TÖMER'lerde, özel ve tüzel kurum ve kuruluşlarda düzenlenen kurslarda ilk, orta ve lise öğretmenlerinin yanısıra okutman, öğretim görevlisi ve üyeleri Türkçe dersleri vermektedir. Ders veren öğretim elemanları arasında Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı mezunu olanların yanısıra filolog (İngilizce, Arapça, Farsça, İtalyanca, İspanyolca vd.), ya da tarihçi, fizik mühendisi, matematikçi olan vatandaşlarımız da vardır.

İngiltere, ana dilini bütün dünya ülkelerine pazarlamayı beceren ve bunu bir sektör haline getiren bir ülke haline gelmiştir. İdeal olanı İngilizce öğreten bir elemanın, İngilizcenin yabancı dil olarak öğretimi alanında lisans, yüksek lisans ve doktora yapanı tercih sebebidir. Bu olmadığına İngiliz dili ve edebiyatı mezunu olması İngilizce öğretiminde yeterli nedendir. Üçüncü tercih İngilizce dışındaki bir yabancı dilde yüksek eğitimini tamamlaması tercih edilmekte, bu da olmadığı takdirde dil alanı dışında ihtisas yapan bir İngiliz vatandaşına belirli bir süre İngilizce öğretimine yönelik staj yaptırılmaktadır. Daha sonra üçüncü dünya ülkelerine İngilizce öğretim elemanı olarak gönderilmektedir. İngilizceye artan yoğun talepler neticesinde İngiltere, ABD'deki üniversiteler, dil öğretim merkezleri, enstitüler, özel tüzel kuruluşlar dünyanın değişik coğrafyasındaki ülkelerin vatandaşlarını da şu veya bu şekilde organize ederek kendi dillerinin, kültürlerinin gönüllü elçileri durumuna getirmiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik nitelikli eleman yetiştirmede, kuşkusuz lisans, yüksek lisans ve doktora yapanlar tercih sebebi olmalıdır. Dünyada (Arap ülkeleri, Asya, Avrupa, Afrika, Amerika) Türkçe öğrenmeye yönelik halkların ilgisi günden güne artmaktadır. Türkiye'nin bölgesinde; uluslararası alanda siyasi, ekonomik, kültürel boyuttaki gücünü, varlığını hissettirmesi sonucu dil de hak ettiği yerini almaya başlamıştır. Türkçe öğretimi ve Türkçe öğretimine yönelik nitelikli eleman konusunu sadece Türkiye sınırlarıyla sınırlandırmanın makul ve mantıklı olması düşünülemez. Afrikanın en bilinmedik, duyulmadık ülkesinden Güney Amerika'daki Şili'den Uruguay'a varıncaya kadar Türklerin gittiği her yerde dil öğretimine yönelik öğretim metotları, ders araç gereçlerine ulaşılacak sistem ve mekanizmanın televizyon ve internet ortamında yaygınlaştırılması gerekir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi (yabancılara öğretimi) nin Türkiye’de ve yurt dışında öğretiminin yaygınlaştırılması, metot ve yöntemlerin geliştirilmesi ve bu alanda nitelikli eleman yetiştirilmesi konusunda görüş ve önerilerimiz aşağıda belirtilmiştir:

1. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik günümüze kadar yayımlanan Türkçe öğretim setleri, konuyla ilgisi olan, olmayan akademisyenler tarafından eleştirilmekte, yetersizliğinden bahsedilmekte kimi zaman da yerden yere vurulmaktadır. Kanaatimizce, bu alanda yapılan, yazılan her çalışmayı takdir etmekle birlikte Türkçemizin yöntem, program, yardımcı ders araç gereçleri açısından diğer batı dillerine göre emekleme dönemini yaşadığını da kabul etmemiz gerekir.

Türkiye’deki birçok üniversite TÖMER kurmakta ve kurulan bu dil merkezlerinin çoğu (MEB yurt dışında, TÖMER adı altında ya da başka bir adla) hangi yöntem ve hangi ders kitapları, ders araç gereçlerini kullanması gerektiği konusunda tam bir bilgi ve birikime sahip değildir.

Türkçe öğretimine yönelik çok yönlü, farklı metot ve programlara dayalı dil öğretim setlerinin yazılması, yaygınlaştırılması için kitap yazımına yönelik (kaynak kitap, yardımcı ders kitapları, sözlükler, dört temel beceriye yönelik görsel ve işitsel ders materyalleri, internet ve televizyon ortamında uygulanabilirliği vd.) “**Uluslararası ödüllü bir yarışma**” düzenlenmelidir.

a) Bu yarışma özel, tüzel kişiliğe sahip şahıs/şahıslar, kurum ve kuruluşlar katılabilir (akademisyenler, Türkologlar, yabancı dil alanında çalışan okutman, öğretim görevlisi, öğretim üyeleri, filoloji ve eğitim alanında yüksek lisans, lisans, doktora öğrencileri, öğretmenler, yurt dışında Türkçe öğreten, kuramsal çalışmalar yapan yabancı bilim adamları, yayınevleri (yerli, yabancı) vd.).

b) Mevcut Türkçe öğretim setleri halen dil öğretim merkezlerinde kullanılan ya da yayımlanmış olan (yazar/yazarlar, kurum ve kuruluşlar tarafından) dil öğretim setlerinin eksik yönleri varsa tamamlanarak bu yarışmaya katılma hakkı tanınmalıdır.

c) Yarışmanın süresi, yarışmanın ilanından sonra 2,5-3 yıl olmalıdır.

d) Yarışmanın ödülleri birinciye 2.000.000. TL, ikinciye 1.500.000 TL, üçüncüye 1.000.000 TL, dördüncüye 750.000 TL gibi ödüller verilmelidir. Ödüle/ ödüllere layık ne kadar farklı dil öğretim seti çıkarsa bu yarışma o kadar anlam kazanacaktır.

30-31 Mart 2013 tarihleri arası T. C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığınca Antalya'da düzenlenen Uluslararası Öğrencilere Türkçe Öğretimi Çalıştayındaki bildirilerdeki istatistiksel verilere göre, yılda 2000 öğrenci Başbakanlık bursuyla Türkiye'ye gelerek yüksek öğretimlerine devam etmektedir. Sosyal bilimlerde dört yıl okuyan bir yabancı öğrencinin Türkiye'ye maliyeti 54. 000 TL, Tıp ve mühendislikte ise 750.000-900.000 TL arasındadır. Bir yılda Türkiye'ye on veya on beş öğrenci eksik geldiğinde bu yarışmanın kaynağı hali hazırda bulunmuş olur.)

e) Hazırlanan dil öğretim setleri, kurulan bir alt komisyon tarafından yurt içi, yurt dışında dil öğretim merkezlerinde, üniversitelerin Türkoloji bölümlerinde, TÖMER'lerde yabancılara fiilen Türkçe öğreten yerli yabancı öğretim elemanları tarafından incelenerek değerlendirmeye alınmalıdır.

f) İnceleme ve değerlendirme sonucunda başarılı bulunan dil öğretim setleri bir üst komisyona gönderilir. Üst komisyon, yabancılara Türkçe öğretimi alanında kuramsal ve pratik açıdan çalışan ve çalışmış, yerli ve yabancı akademisyenlerden seçilir.

Bu yarışma sonucunda nitelikli sayıda yöntem ve metotlara dayalı kaynak kitaplar, dil öğretim setlerinin çıkarılması ülkemizin, dilimizin, kurumlarımızın yararına olacaktır.

2. T. C. Başbakanlığa bağlı Yunus Emre Enstitüsü kurulduğundan bu yana Türkçenin ve Türk kültürünün dünyada tanıtılmasına yönelik üstün gayretleri ve çalışmaları takdire şayandır. Yapmış olduğu hizmetlerle büyük bir boşluk doldurulmuştur.

Türkçenin dünya dilleri arasındaki saygınlığının artırılması için gerek yurt içinde gerekse yurt dışında çok sayıda Türkçe öğretim merkezlerinin kurulmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca bu alanda yüksek lisans ve doktora çalışmalarının yapılması amacıyla devlet üniversiteleri, vakıf üniversitelerine bağlı enstitülerin kurulmasında da yarar vardır.

Kısa vadede yüksek lisans ve doktora çalıştırmaları yaptırmak üzere Ankara'da devlet üniversitelerinin birine bağlı **Kaşgarlı Mahmut Dil Enstitüsü** (Sosyal Bilimler değil) kurulmalıdır.

Bu enstitü Türkçe odaklı olmak üzere Türk lehçeleri ve diğer dünya dillerinin de yabancı dil olarak öğretildiği, araştırıldığı bir enstitü olmalıdır. Akademisyenlerin fonetik, morfoloj, leksikolog, sentaksist, stilist vd. alanlarda branşlaşması daha faydalı olacaktır. Enstitü pratik uygulamaların (Türkçe, Arapça, Farsça, Rusça, İngilizce vd. dillerin yabancı dil olarak öğretildiği) yanısıra kuramsal ve dillerarası karşılaştırmalı çalışmaların olduğu bir kurum haline getirilmelidir. Enstitüdeki idari ve akademik yapılanma tamamen mesleki alanla ilgili olmalıdır. Kurumda çeviri birimi mutlaka olmalıdır. Enstitünün yapacağı bilimsel çalışmaları desteklemek amacıyla, animasyon, çizgi film, sinema, tiyatroyla ilişkili uzmanlara ve dizgici, bilgisayarıcı elemanlara ihtiyaç vardır.

Türk dünyasından ve diğer ülkelerden bilim adamlarının enstitüde kadrolu, sözleşmeli, yarı zamanlı, ders ücretli olarak çalışmasına yönelik bürokratik engeller kaldırılmalıdır.

Enstitünün döner sermayesi olmalıdır. Başka ülkelerdeki üniversite ve enstitülerle ortak çalışma ve projeleri yürütmeye yönelik yönetmeliği olmalıdır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, metot, yöntem ders araç gereçlerini geliştirmeye yönelik kısa vadede yapılacak olan çalışmaları bu şekilde özetleyebiliriz. Uzun vadede Türk lehçeleri ekseninde (Kazak Türkçesi, Kırgız Türkçesi vd.) ortak bir yöntem, ders araç gereçleri ve sınav sistemine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.